

Pasaulinės fantastikos Aukso fondas

Allan Dean Foster
**TRANKSŲ
VISATA**

Alan Dean Foster
TRANKSŲ VISATA

Mokslinis fantastinis romanas

Kai tranksai, išmintingi didžiuliai,
lėtapėdžiai vabzdžiai, visiškai netikėtai
susiduria kosmose su žmonėmis, abiejų
rasių sąmonėje įvyksta sprogitimas. Kyla
panika, baimė, netikrumas,
pasišlykštėjimas. Vis dėlto, nepaisant
daugybės akivaizdžių žmonių ir trankių
skirtumų, šios rasės dėl tam tikrų
priežasčių mirtinai viena kitai
reikalingos. Štai tuomet ir gimsta Didysis
Sąmokslas...

Iš anglų kalbos vertė BRONIUS BRUŽAS
Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"
205 tomas. Serija įkurta 1990 m.

Alan Dean Foster - NON CRYSTAL TEARS
New York, Bantam books, 2001

Copyright © by Alan Dean Foster, 1999

Cover art copyright © by Michael Whelan, 2000

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 2001
Elektroninė versija © Knygute.lt, 2010

Sunku būti lerva. Iš pradžių nėra nieko. Labai pamažu iš tuštumos išauga miglota sąmonės būseną. Pasaulio suvokimas užplūsta ne staiga, o lėtai lyg pilkas neišvengiamas pojūtis. Lerva negali nei judėti, nei kalbėti. Užtat ji gali mąstyti.

Pirmieji jo atsiminimai, žinoma, sukosi apie Lopšeljį: vėsią, blankiai apšviestą cilindrinę patalpą, kurioje tvyrojo nedidelis bruzdėjimas ir triukšmas. Po skliautuotomis lubomis su lervomis šnekėjosi suaugusieji. Suvokęs aplinkos materiją, jis pajuto ir savo kūną: gremėzdišką, pusantro metro ilgio baltą masę, išmargintą juodais taškais.

Paprastomis, neišsivysčiusiomis lervos akimis jis godžiai tyrinėjo ribotą erdvės plotą. Suaugusieji, prietaisai, sienos su grindimis ir lubomis, draugai, lopšys, kuriame teko laimėti tūnoti, - visa tai buvo nusidažę juodai baltais arba pilkų tonų atspalviais. Į paslaptinę ir neįsivaizduojamą spalvų karalystę galėjo įžengti tik suaugusieji. Iš visos egzistuojančios nežinomybės jam labiausiai magėjo suprasti, ką reiškia mėlyna arba geltona - slapto spalvų spektro pojūčiai.

Tvarkantys Lopšeljį ir prižiūrintys jaunylis

suaugę turėjo patirties savo darbo srityje. Ne viena jaunųjų atžalų karta užduodavo tuos pačius klausimus ir net ta pačia eilės tvarka. Vis dėlto jie visuomet elgdavosi kantriai ir mandagiai. Todėl ir dabar pasistengė kiek įmanoma geriau paaiškinti spalvų esmę. Deja, žodžiai buvo bereikšmiai, kadangi lervai jie nekėlė jokių vaizdinių asociacijų. Tas pats būtų, jei auklės bandytų apibūdinti saulę, šildančią planetos paviršių aukštai virš požeminio Lopšelio. Kiek jis suprato, saulė - tai ryškiai šviečianti ir išskleidanti tamsą materija.

Šiek tiek paaugusiam ir pramokusiam judėti, jam leido slampinėti aplinkui, ką lerva su džiaugsmu ir darė savo nerangia, vikšro rėpliojimą primenančia eisena. Po Lopšeljį lakstė auklės, svarbiuose reikaluose paskendę suaugusieji, kurie atrodė stebėtinai judrūs. Mokslų mašinos dūzgė mokiniams savo nesibaigiančias litanijas. Retkarčiais pasirodydavo ir kitų suaugusiųjų, įskaitant ir tėvais pasivadinusią porelę.

Lyginant juos su savo draugais - besirangančiomis baltos materijos masėmis su juodomis akutėmis ir siaurais burnos plyšeliais - jį užplūsdavo pavydas. Kokios tobulos prižiūrėtojų linijos ir subrendę kūnai! Kokios puikios keturios kojos, kokios nuostabios rankletenės, kurios galėjo atstoti ir rankas, ir trečiąją porą kojų. Kokios sub-

tilios virš jų kyšančių istrankų formos!

Suaugusieji turėjo tikras akis - didingas daugia-facetines sferas, kurių nesuskaičiuojama daugybė gardelių žvilgėjo tarsi ryškūs brangakmeniai (šviesiai pilkai, nors jis ir žinojo, jog akys spindi raudonu, oranžiniu ir auksiniu atspalviu, kad ir ką tai reikštų). Šios grožybės buvo išsidėsčiusios abiejose širdies formos galvos pusėse. Pakaušyje styrojo pora absoliučiai baltų antenų, sužavėjusių ne tik jį, bet ir visus lervos draugus. Auklės vėliau paaiškins, kad jose slypi kvapo ir fazavimo pojūčiai.

Jis suprato, ką reiškė fazavimas - galimybė aptikti judančius objektus oro virpesių dėka, - tačiau kvapo sąvokos, kaip ir spalvos, nepajėgė suvokti. Kartu su kojomis bei rankomis lerva desperatiškai troško antenų. Jis beprotiškai geidė suaugti.

Auklės elgėsi kantriai, kuo puikiausiai suprasdamos tokius troškimus. Bėgant laikui, atsiras ir antenos, ir galūnės. Bet iš pradžių reikėjo labai daug ko išmokti.

Jos mokė lervas kalbėti, nors pastarosios teįstengė išspausti neaiškius zyziančius garsus. Norint elegantiškai čirkšti ir švilpauti kaip suaugusieji, būtina užsiauginti kietus žiauturus, plaučius ir gerklas.

Tam tikru mastu jis galėjo matyti, girdėti ir šiek tiek kalbėti. Tačiau regėjimas be spalvų buvo netobulas, o fazavimo bei kvapo subtilybės išliko paslaptimi. Tarsi kompensuodami šiuos trūkumus, mokytojai aiškino, neva nė vienas suaugęs nepajėgia fazuoti ir užuosti kvapų taip gerai kaip primityvieji trunksų protėviai. Tais laikais protu neapdovanotos būtybės gyveno daug giliau po žeme nei dabar, o dirbtinė šviesa tuomet neegzistavo, todėl šie pojūčiai buvo kur kas svarbesni už regėjimą.

Jis klausėsi ir viską dėjosi į galvą, bet jautėsi neką geriau. Lerva nerangiai krypuodavo po Lopšeljį, nes auklės tvirtino, esą kūną būtina lavinti, tačiau jis suprato, jog tai tėra blyškus tikrojo judėjimo atspindys. Koks žeminantis pojūtis!

Visą savo laiką lerva skyrė Mokslų Metams. Vos įstengdama pakrutėti ir šnekėti, nepajėgdama nei užuosti kvapų, nei fazuoti, lerva galėjo regėti ir girdėti. To visiškai pakako mokymo proceso metu.

Jis garsėjo ypač nepasotinamu žinių troškimu - įsisavindavo viską lengvai ir godžiai, tuo džiugindamas aukles bei prie lopšio pritvirtintą mokymo mašiną. Jis įvaldė paprastąją ir sudėtingąją trunksų kalbą, nors negalėjo nė viena jų aiškiai šnekėti. Mokėsi fizikos, chemijos bei biologijos

pagrindų; sužinojo, kad pavojinga bristi į vandenį giliau kaip iki krūtinės ląstos, kurioje yra kvėptukai. Suaugęs tranksas pajėgdavo išsilaikyti vandens paviršiuje, bet neilgam; skysčiui pakliuvus į kūną, jis nuskęsdavo. Plaukiojimo talentu galėtų pasigirti tik primityvios būtybės su vidine kaulų struktūra.

Astronomija ir geologija taip pat buvo dėstoma, bet jam dar neteko matyti dangaus arba planetos paviršiaus, nes visą savo trumpą amželį praleido po žeme. Lopšelių puošė švytinčios koklinės sienos, o kitos Paszekso, jo gimtojo miesto, sritys buvo apmuštos plastiką, keramika, metalu ir net akmens graviūromis. Avilpolijos planetą, kurioje išsivystė tranksų rasė, vagojo senoviniai tuneliai, aplipdyti kūno išskyrų celiulioze ir gipsu.

Žinoma, neapsieita ir be industrijos bei žemės ūkio mokslų. Iš istorijos jis sužinojo, jog tranksai pirmiausia įsisavino Avilpoliją, prisitaikydami gyventi tiek planetos paviršiuje, tiek po žeme, ir tik vėliau išsisklaidė po kitus pasaulius. Galiausiai auklės aptarė teologines problemas ir leido lervoms pasirinkti, kokiam tikėjimui teikti pirmenybę.

Paskui atėjo laikas susipažinti su kur kas sudėtingesnėmis mokslo šakomis, tokiomis, kaip biochemija, branduolinė fizika, sociologija, psicho-

logija, taip pat menais, įskaitant ir teisę. Jam ypač patiko kosminių kelionių istorija apie pirmus nedrąsius skrydžius į tris Avilpolijos mėnulių, pasitelkus gremėzdiškas raketas, apie tobulėjančius pozigravitacinius variklius, stumiančius erdvėlaivius į žvaigždžių verpetą, apie kolonijinių Dikso, Everono, Ramiojo Lopšelio pasaulių susikūrimą. Jis sužinojo apie klestinčią prekybą tarp Avilpolijos ir jo gimtosios Gluosnio Požievio planetos bei kitų kolonijų.

Kaip būtų gera išvysti Avilpoliją, visų trankų lopšį! Koks magiškas, užburiantis vardas. Toks susižavėjimas kėlė auklėms šypsena. Nieko nuostabaus, kad jis norėjo ten nukeliauti. Visi geidė to paties.

Vis dėlto jo būdo savybes tiriantiems psichologams nedavė ramybės užslėpti smalsiosios lervos troškimai. Tikriausiai tai turėjo kažką bendro su jo gimimo istorija. Paprastai iš keturių padėtų kiaušinėlių išsirisdavo ne skirtingos lyties poros, o trys moterys ir vienas vyras.

Lerva žinojo apie psichologų susirūpinimą, bet dėl to nė kiek nesijaudino. Sutelkęs dėmesį ties mokslu, jis kimšte kimšo stulbinančias žinias į smegenis, kurios turbūt išsipūtė kaip balionas. Kol keistieji suaugusieji murmėjo apie “neapsisprendimą” ir “nenorą imtis tinkamų veiksmų”,

jis paniro į mokymo programas, savo nepasotinamam žinių troškimui nuslopindamas auklių nerimą.

Ne jau jie negali suprasti, kad jam nerūpi kažkokia atskira sritis? Žingeidžią lervą domino *viskas*. To nesuvokdami psichologai ėmė nervintis. Kaip ir jo šeima, kadangi ties Riba atsidūręs tranksas visada žino, ką jis arba ji ketina daryti... po to. Iš apibendrinimų gyvenimo nesukursi.

Kurį laiką suaugusieji manė, kad jis greičiausiai taps filosofu, tačiau lerva domėjosi konkrečiais dalykais, o ne abstrakčiais sapaliojimais. Jei ne ypač geri pažymiai, jį neabejotinai būtų perkėlę į protiškai sutrikusiems skirtą Lopšeljį.

Nesibaigiančių studijų metu jis sužinojo, jog Gluosnio Požievis - tai nuostabus pelkių ir žemumų pasaulis, savo šiluma ir drėgme niekuo nenusileidžiantis Lopšeliui. Tikras Rojaus Sodas, kurio ašigalių nedengia ledas, o didieji žemynai apaugę tankiomis džiuuglėmis. Gluosnio Požievis atrodo labiau tinkamas gyvenimui nei pati Avilpolija. Kaip pasisekė, kad jis gimė būtent šioje planetoje.

Savo vardą lerva žinojo nuo pat pirmųjų dienų. Jis buvo Rijo iš Zen šeimos, Zu klano, Zekso aviljo, nors tikrųjų avilijų šiais laikais neegzistavo, vien tik miestai ir gyvenvietės.

Visa tai atskleidė istorija, be kita ko, suteikusi informacijos apie tikrojo proto išsivystymą, kuris sutapo su didėjančiu tranksių sugebėjimu dėti kiaušinius. Pradingo poreikis turėti karalienę. Naujojo biologinio prisitaikymo dėka tranksai įgijo pranašumą prieš kitus artropodus. Vis dėlto jie ir dabar stengėsi pagarbiai elgtis su klano arba avilių motinomis neužmiršdami, kad jų rasėje kažkada dominavo matriarchatas. Tranksai nepaprastai mėgo tradicijas.

Jis prisiminė pasijutęs priblokštas, kai pirmą kartą išgirdo apie kosmines keliones į valdžiusią, gudrią ir agresyvią AAnų rasę. Nuostabą sukėlė ne jų sugebėjimai, o tai, jog tie padarai turėjo vidaus griaučius, minkštą odą ir lanksčius kūnus. AAnai judėjo lyg primityvūs džunglių gyvūnai, bet dėl jų proto nekilo nė menkiausios abejonės. Dėl šio atradimo nustėro visa mokslinė trankių bendruomenė, kuri tvirtino, neva padaras be apsauginio egzoskeleto nepajėgtų išgyventi pakankamai ilgai, kad išsivystytų į protingą būtybę. Matyt, AAnams apsaugą teikė tvirti žvynai, nors kai kas manė, kad egzoskeleto privalumus jiems kompensuoja uždara kraujotakos sistema.

Lerva stengėsi viską išmokti ir įsisavinti, bet vis dar jautėsi neramiai žinodamas, kad iš visų ties

Riba atsidūrusių Lopšelio gyventojų jis liko vienintelis, kuris neįstengė apsispręsti, kokio darbo imtis ateityje.

Visi vaikystės draugai jau buvo pasirinkę specialybes ir ramiai laukė artėjančių pokyčių. Štai šis taps chemiku, o tas bus vartų inžinierius. Artimiausiame lopšyje įsitaisiusi lerva tvirtino pasirengusi tapti viešosios tvarkos prižiūrėtoju, o kita ketino įsitraukti į maisto perdirbimą.

Tik jis vienas negalėjo apsispręsti ir net nenorėjo to daryti. Jis paprasčiausiai geidė mokytis.

Visai netikėtai studijų metai pasibaigė. Sąmonę užvaldė plūstantis baimės jausmas. Kūnas jau keitėsi ne vieną mėnesį, viduje kažkas nepastebimai tvinkčiojo ir virpėjo. Rijo pajuto, kaip kruta viduriai, o išorinė oda dilgsi nuo keistos įtampos. Ramybės nedavė galingas troškimas susisukti į vidų ir išsprogti.

Auklės kiek įmanoma geriau stengėsi jį paruošti ramindamos, aiškindamos bei rodydamos tuos pačius filmus. Deja, ekrane matomi vaizdai atrodė tokie sterilūs ir tolimi, visiškai nesusiję su jo kūne vykstančiais pokyčiais. Joks filmas, jokia informacija nebūtų galėjusi paruošti akistatai su realybe.

Ką jau kalbėti apie gandus, sklendančius tarp

lopšelinukų tamsoje, kai nesiklausydavo suaugusiųjų. Apie siaubingas šlykščių deformacijų istorijas, apie vargšus išsigimėlius, kurie būdavo sunaikinami, net nespėję žvilgtelėti į save veidrodyje. Pasak vieno lervų, kai kuriuos jų palikdavo gyvus ir įkalindavo laboratorijose moksliniam tyrinėjimams.

Gandų daugėjo taip pat greitai, kaip ir kūno pokyčių. Vis dažniau jį stebėdavo auklės ir gydytojai. Visos baimės, siaubas ir viltys įsikūnijo viename žodyje.

Metamorfozė.

Kažkoks procesas, kurio neįmanoma išvengti, kaip ir mirties. Genai primygtinai reikalavo paklusti, ir kūnui neliko ką daryti. Lervai teko su tuo susitaikyti.

Rijo nepaliamajam tyrinėjo vaizdo įrašus, žvelgdamas į stulbinančias transformacijas. O jei kokonas blogai susisuks? O jei jis subręs pernelyg anksti ir išsikrapštys iš kokono tik pusiau susiformavęs arba, dar blogiau, išbus jame per ilgai ir uždus?

Auklės visaip jį ramino. Na, taip, kažkada įvykdavo tokie siaubingi dalykai, bet dabar viskuo pasirūpina patyrę gydytojai ir metamorfiniai inžinieriai....